

Gandrīz katrs ceturtais cilvēks ES dzīvo uz nabadzības vai sociālās atstumtības sliekšņa. Dzīves apstākļi, nabadzības līmeņi un veidi, kā nonākt vai izkļūt no nabadzības, ir atšķirīgi sievietēm un vīriešiem, kā arī ir atšķirīgi cilvēka dzīves gaitā. No visiem nabadzīgajiem cilvēkiem ES ⁽¹⁾ 10 % ir jaunieši (18–24 gadu vecumā). Lai gan šajā dzīves posmā nabadzības un sociālās atstumtības risks sievietēm un vīriešiem nav pārāk atšķirīgs, sievietēm noteikti nākas vairāk ciest no dzimumu nevienlīdzības lielākā vecumā. Viņas daudz vairāk ir pakļautas nabadzības vai sociālās atstumtības riskam nekā gados vecāki vīrieši.

Nabadzības pārvarēšana dzīves gaitā

Nabadzības un sociālās atstumtības izskaušana ir neatņemama stratēģijas "Eiropa 2020" sastāvdaļa. Šīs apņemšanās mērķis ir līdz 2020. gadam izglābt vismaz 20 miljonus cilvēku no nabadzības. Tomēr dalībvalstis šā mērķa sasniegšanas gaitā saskaras ar problēmām. Faktiski nabadzībā dzīvojošo cilvēku skaits kopš 2010. gada ir pieaudzis.

Sievietes kopumā visās vecuma grupās ir pakļautas lielākam nabadzības riskam. Visā dzīves laikā viņām ir zemāki ienākumi nekā vīriešiem, tās vairāk strādā zemu apmaksātos un nestabilos darbos, kā arī uz laiku pārtrauc karjeru aprūpes pienākumu dēļ. Šīs nevienlīdzības dēļ visā dzīves laikā atšķiras ienākumi, iestājas ekonomiska atkarība un pastāv augstāks nabadzības risks, kas visizteiktākais ir vecumdienās. Tas rada bažas īpaši tādēļ, ka sievietes veido lielāko novecojošās sabiedrības daļu visā ES.

Dzīves gaitas perspektīva ņem vērā saikni starp dažādiem posmiem cilvēka dzīvē un to, kā dzīves likloči izriet cits no cita un ietekmē katru nākamo posmu.

ES politikā ir atzīta kumulatīvās nevienlīdzības ietekme uz gados vecāku sieviešu nabadzības un ekonomiskās atkarības risku. Eiropas Komisija ir veikusi nozīmīgus pasākumus, lai likvidētu pensiju apmēra atšķirības starp dzimumiem. Tā ir arī aicinājusi dalībvalstis risināt jautājumu par sieviešu pārsvaru nepilna laika darbā un salīdzinoši nelielu ienākumu progresēšanu, jo tas var negatīvi ietekmēt viņu pensijas apmēru. Šīs politikas iniciatīvas rāda, ka dzīves gaitas un dzimuma perspektīvas integrācija visos politikas

(1) Visu šajā fakti lapā sniegto datu avots ir no Eurostat 2014. gada apsekojumiem (EU-LFS (darbaspēka apsekojuma) vai EU-SILC (apsekojuma par ienākumiem un dzīves apstākļiem)), ja vien nav norādīts citādi.

veidošanas posmos ir būtiska, lai vienlīdzība starp sievietēm un vīriešiem ES un ārpus tās kļūtu par realitāti.

Ko nozīmē būt nabadzīgam ES?

Nabadzība ir problēma, kas sniedzas tālāk par pamatvajadzību apmierināšanai vajadzīgo resursu trūkumu, liedzot cilvēkiem piedalīties pilsoniskajā, sociālajā un kultūras dzīvē un atņemot politiskas iesaistīšanās un sociālās mobilitātes iespējas. Stratēģijas "Eiropa 2020" ietvaros jēdziens "nabadzības vai sociālās atstumtības risks" (AROPE) attiecas uz dzīvošanu māj-saimniecībā, kas ir vismaz vienā no trīs situācijām:

- to apdraud monetārā nabadzība;
- tajā pastāv nopietna materiālā nenodrošinātība;
- tajā ir ļoti zema darba intensitāte.

Jaunieši ES saskaras ar augstāko nabadzības risku

Augšana nabadzībā var atstāt ietekmi uz visu dzīvi. Šodien ES gandrīz viena piektā daļa no nabadzīgajiem cilvēkiem (19 %) ir bērni, kuri ir jaunāki par 16 gadiem. Tas nozīmē, ka 23 miljoni bērnu dzīvo nabadzīgās māj-saimniecībās.

Ekonomiskā krīze īpaši smagi skāra jaunus vīriešus un sievietes, tādējādi ir loģiski, ka viņi saskaras ar augstāko nabadzības risku

ES. Apmēram trešo daļu jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem 2014. gadā apdraudēja nabadzība vai sociālā atstumtība, turklāt sievietes bija nedaudz vairāk apdraudētas.

Daudziem jauniešiem var būt problēmas atrast darbu pēc studiju pabeigšanas. Jauniešu (15–24 gadu vecumā) bezdarba līmenis ir dramatiski augsts — apmēram 20 % gan sievietēm, gan vīriešiem (23 % vīriešiem un 21 % sievietēm 2014. gadā), salīdzinot ar 10 % sabiedrībai kopumā.

Pat strādājot, daudzi jaunieši joprojām ir trūcīgi. Viņi vairāk nekā citas vecuma grupas strādā nestabilos darbos, it īpaši tad, ja ir pametuši mācības skolā. Gandrīz pusei sieviešu un vairāk nekā trešdaļai vīriešu vecumā no 20 līdz 24 gadiem (izņemot studentus) ir nestabila nodarbinātība^(?). To cilvēku īpatsvars, kuri strādā, bet monetārās nabadzības risks vienalga pastāv (strādājošo nabadzība), 2014. gadā bija 15 % jaunām sievietēm un 12 % jauniem vīriešiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem. Šie skaitļi atspoguļo augstāko strādājošo nabadzības līmeni visās vecumu grupās. Jaunieši, kuri vēl aizvien dzīvo kopā ar vecākiem vai kurus vecāki finansiāli atbalsta, ir labāk aizsargāti pret nabadzību.

Dzimumu atšķirība saistībā ar nabadzību sāk palielināties vecumdienās, un tā ir visaugstākā cilvēkiem, kuriem ir 75 un vairāk gadu

Vecākas sievietes ir saskārušās ar nevienlīdzību visā dzīves laikā

Dzimumu atšķirība saistībā ar nabadzību sāk palielināties vecumdienās, tā ir visaugstākā cilvēkiem, kuriem ir 75 un vairāk gadu (22 % sieviešu salīdzinājumā ar 15 % vīriešu apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība). Dzimumu nevienlīdzība visā dzīves laikā sistemātiski mazina sieviešu ekonomisko neatkarību, tādējādi veicinot viņu drīzāku iesliģšanu nabadzībā vēlākā dzīves posmā. Sievietes darba tirgū saskaras ar dažādām problēmām, tostarp (bet ne tikai) šādām:

- vidējais nodarbinātības līmenis konsekventi ir zemāks nekā vīriešiem;
- augstas izredzes būt iesaistītām nepilna laika darbā (32 % sievietēm salīdzinājumā ar 8 % vīriešiem);

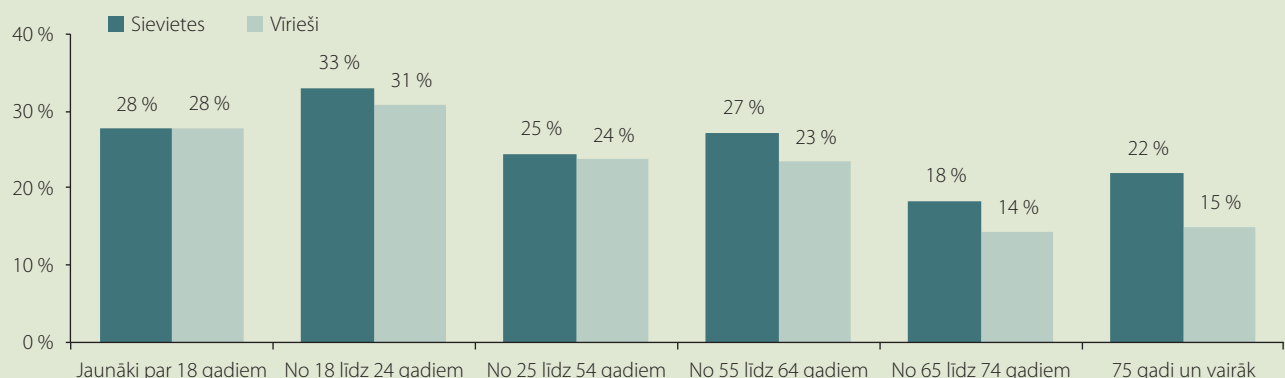
- pārmērīga pārstāvētība nozarēs, kurās parasti maksā mazāk un ir ierobežotas karjeras iespējas vai lēns ienākumu pieaugums;
- augstāks risks atrasties nestabilā nodarbinātībā.

Turklāt sievietes darba tirgu pamet agrāk nekā vīrieši, jo īpaši lielā skaitā pirms pensionēšanās vecuma (neaktivitātes rādītājs sievietēm vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem ir 52 %, bet vīriešiem šajā vecuma grupā tas ir 36 %).

Aprūpe un citi ģimenes pienākumi, ko bieži nekompensē, novērtē par zemu un nevienlīdzīgi sadala, atstāj ievērojamu ietekmi uz sieviešu stāvokli darba tirgū. Tāda situācija ir visā viņu darba mūža laikā, arī lielākā vecumā. Gandrīz 10 % no sievietēm vecumā no

^(?) EIGE (2017. gads, paredzama publikācija), Dzimums, prasmes un nestabils darbs ES. Pētījuma ziņojums.

1. diagramma. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks (ARPE) pēc dzimuma un vecuma grupām (ES-28, 2014. gads)

Avots: Eurostat, EU-SILC (ilc_peps01).

50 gadiem norāda, ka ģimenes vai aprūpes pienākumu dēļ viņas nav darba tirgū un darbu nemeklē. Sieviešu darba mūžs ES-28 ir par 5,1 gadu īsāks nekā vīriešu darba mūžs. Tam iemesls ir gan karjeras pārtraukumi darba mūža laikā, gan agrāka izešana no darba tirgus.

Šie darba apstākļi un karjeras modeļi noved pie ierobežotas ekonomiskās neatkarības sievietēm visā dzīves garumā, bet jo īpaši lielākā vecumā, kā arī attiecīgi pie mazākām pensijām. Vidējā dzimumu atšķirība pensijās ES 2014. gadā bija sasniegusi pat 40 % ⁽²⁾.

Ko var darīt, lai samazinātu vecāku sieviešu nabadzības risku?

Paaugstināt sieviešu ekonomisko neatkarību dzīves laikā

Ir jārisina jautājums par dzimumu nevienlīdzību darba tirgū, par darba un dzīves līdzsvara pasākumu trūkumu un nevienlīdzīgu un nenovērtēto neapmaksātas aprūpes un mājas darbu sadalījumu, kas sistemātiski grauj sieviešu ekonomisko neatkarību. Nevienlīdzības, ar ko sievietes saskaras visu savu dzīvi, ietekme ir jo īpaši pamanāma lielākā vecumā, kad daudz vairāk sieviešu salīdzinājumā ar vīriešiem ir pakļautas nabadzības un sociālās atstumtības riskam. Dzimuma un dzīves gaitas perspektīvas iekļaušana politikas veidošanā ir būtiska, lai uzlabotu sieviešu ekonomisko neatkarību un ilgtermiņā cīnītos pret nevienlīdzību visā dzīves laikā.

Iniciatīva "Domā, rīkojies, ziņo" bija paredzēta, lai novērstu diskrimināciju darba vietā, tostarp vecuma un dzimuma diskrimināciju. To ierosināja britu valdība, turklāt tā ir viena no EIGE noteiktajām labajām praksēm. Ar šo iniciatīvu mudina uzņēmumus domāt par dzimumu līdztiesību darba vietā, jo īpaši saistībā ar darbā pieņemšanu, paturēšanu, karjeras izaugsmi un samaksu. Plašāku informāciju par labajām praksēm skatīt EIGE tīmekļa vietnē.

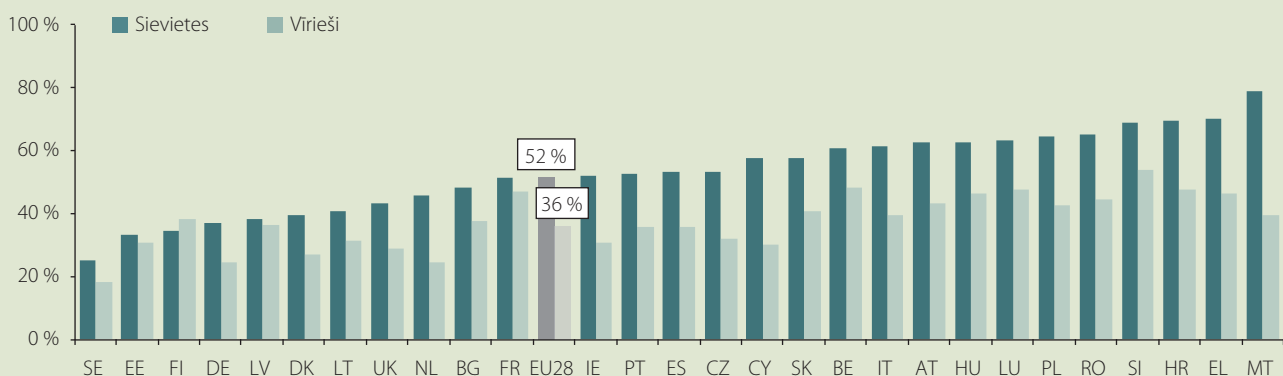
Vēl viens faktors, kas izstumj vecākus cilvēkus no darba tirgus, ir vecuma diskriminācija, t. i., diskriminācija pret cilvēkiem, pamatojoties uz viņu vecumu, kas kombinācijā ar diskrimināciju dzimuma dēļ rada vismaz divkārtas problēmas gados vecākām sievietēm.

Nevienlīdzības, ar ko sievietes saskaras visu savu dzīvi, ietekme ir jo īpaši pamanāma lielākā vecumā.

⁽²⁾ Eiropas Komisijas (2016. gads) Ziņojums par līdztiesību starp sievietēm un vīriešiem 2015. gadā (angliski) ir pieejams šeit: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/annual_reports/2016_annual_report_2015_web_en.pdf

2. diagramma. Vecāku cilvēku (vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem), 2014. gads) neaktivitāte pēc dzimuma

Avots: Eurostat, LFS (Ilsa_ipga).

Pielāgot sociālās aizsardzības sistēmas atbilstoši esošajām problēmām

Ar sociālās aizsardzības sistēmām un nabadzības apkarošanas politikām ir jārisina jaunās problēmas, tādās kā novecojoša sabiedrība, mainīgās ģimenes struktūras, jaunas migrācijas plūsmas, kā arī mainīgie nodarbinātības veidi un nosacījumi. Tām ir jāgarantē pietiekama ekonomiskā aizsardzība — ne tikai tradicionālajiem nodarbinātības veidiem dzīves gaitā, bet arī jāņem vērā tie cilvēki, kuri ir iesaistīti neapmaksātā aprūpes darbā, nestandarta vai nestabilā nodarbinātībā, un tie, kurus ietekmē aprūpes pienākumu rezultātā izraisīts karjeras pārtraukums.

Ar ES ekonomisko politiku gada pārskatu (Eiropas pusgada procesu) tiek dota iespēja vēl vairāk stiprināt dzimumu līdzietību visā dzīves laikā, risinot dzimumu nevienlīdzības jautājumu pensiju sistēmās. Piemērs varētu būt aprūpes periodu atbilstoša uzskaitīšana gan sievietēm, gan vīriešiem, kā arī vienlīdzīga piekļuves nodrošināšana valsts pensiju shēmām pašnodarbinātiem, neaktīviem cilvēkiem, bezdarbniekiem vai netipiska darba darītājiem. Lai garantētu drošību vecumā, ir nepieciešams arī veikt uzlabojumus publiski sniegto sociālo pakalpojumu, tostarp veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pieejamības un piekļuves, jomā.

Sekmēt sinerģiju dažādās politikas jomās

Nabadzības cēloņi un pieredzes ievērojami atšķiras dažādās sievietu un vīriešu grupās, tādās kā jauni un veci, migrantu sabiedrība, vientuļie vecāki, romi vai cilvēki ar īpašām vajadzībām. Dažādas politikas var stiprināt cita citu, un tādējādi spēcīgāka sinerģija starp nabadzības apkarošanas stratēģijām un ekonomikas un sociālajām politikām, piemēram, dzimumu līdzietības, nodarbinātības, nodokļu, ģimenes un mājokļa politiku, varētu palīdzēt cīnīties pret galvenajiem nabadzības un sociālās atstumtības cēloņiem vēl efektīvāk. Piemēram, bezdarba pabalstu nodrošināšana aizsargā cilvēkus no nabadzības labāk, ja to papildina ar pasākumiem, kas palīdz cilvēkiem no jauna iekļauties darba tirgū. Tos var pastiprināt, nodrošinot aprūpes pakalpojumus bērniem, vecākiem apgādājamiem cilvēkiem, slimniekiem un invalīdiem.

Plašāka informācija no EIGE

- **Dzimumu līdzietības nodrošināšanas integrētas pieejas platformā** ir sniegtas norādes un rīki politikas veidotājiem par dzimuma perspektīvas iekļaušanu nabadzības apkarošanas politikās. Tajā ir konkrēta sadaļa, kas veltīta nabadzībai.
- **Dzimumu statistikas datubāzē** ir jaunākie dati par dzimumu un nabadzību ES. Dati ir salīdzināmi visās dalībvalstīs.
- **Resursu un dokumentācijas centrs** nodrošina saites uz publikācijām par nabadzību visā dzīves gaitā. Tās var viegli atrast, izmantojot atslēgvārda meklēšanas funkciju.

Pēc Eiropas Savienības Padomes prezidentvalstu pieprasījuma EIGE regulāri sagatavo ziņojumus, kuros pārskata dažādas Pekinas Rīcības platformas jomas. Šis fakts lapas pamatā ir ziņojums "Nabadzība, dzimuma un savstarpējās nevienlīdzības ES", ko sagatavoja pēc Slovērijas prezidentūras lūguma (2016. gadā). Ziņojumā ir pētīts panāktais progress sievietu nabadzības mazināšanas jomā laika posmā no 2007. gada līdz 2014. gadam salīdzinājumā ar vīriešiem, kā arī konkrētām riska grupām, piemēram, vientuļiem vecākiem, cilvēkiem ar invaliditāti, migrantiem un romiem.

Jaunākie ziņojumi cita starpā ir:

- Dzimumu līdzietība varā un lēmumu pieņemšanā (2016. gads);
- Dzimumu atšķirības pensijās ES (2015. gads);
- Dzimumu līdzietība un ekonomiskā neatkarība — pusslodzes darbs un pašnodarbinātība (2014. gads).

Visus iepriekšējos EIGE Pekinas Rīcības platformas ziņojumus un publikācijas skatīt šeit: <http://eige.europa.eu/monitoring-the-bpfa>

Eiropas Dzimumu līdzietības institūts

Eiropas Dzimumu līdzietības institūts (EIGE) ir ES zināšanu centrs dzimumu līdzietības jautājumos. EIGE atbalsta politikas veidotājus un attiecīgās iestādes konkrētās zināšanas, kā arī salīdzināmus un uzticamus datus par dzimumu līdzietību Eiropā.

© Eiropas Dzimumu līdzietības institūts, 2017
Atļauts reproducēt, norādot avotu.
Fotogrāfijas: Shutterstock.

Eiropas Dzimumu līdzietības institūts

Gedimino pr. 16

LT-01103 Vilnius

LITUVA

Kontaktinformācija

<http://eige.europa.eu/>

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/user/eurogender

eige.sec@eige.europa.eu

+370 52157444

Print: MH-06-16-074-LV-C 978-92-9470-140-4 10.2839/726279

PDF: MH-06-16-074-LV-N 978-92-9470-151-0 10.2839/287272